Poliisiosasto
Poliisitarkastaja Seppo Sivula

Perustuslakivaliokunta
pev@eduskunta.fi

HE 266/2016 vp eduskunnalle ampuma-aselain, rikoslain 41 luvun 1 §:n ja poliisilain 2 luvun 6 §:n muuttamisesta

Sisäministeriön poliisiosasto esittää seuraavaa täsmennystä hallituksen esitykseen sisältyvän ehdotetun poliisilain 2 §:n 6 §:ään liittyen.

Esityksen sisältö

Uusi poliisilain 2 luvun 6 a §

Poliisilaki

2 luku

6 a §

Sisäänpääsy ja etsintä ampuma-aseiden väliaikaista haltuunottoa koskevan päätöksen täytäntöönpanon turvaamiseksi

Poliisimiehellä on oikeus päästä rikoslain 24 luvun 11 §:ssä tarkoitettuihin kotirauhan piiriin kuuluviin tiloihin ja suorittaa siellä välttämättömässä laajuudessa etsintä ampuma-aselain (1/1998) 92 §:ssä tarkoitetun ampuma-aseen, aseen osien, patruunoiden ja erityisen vaarallisten ammusten väliaikaista haltuunottoa koskevan päätöksen täytäntöönpanon turvaamiseksi, jos on syytä epäillä, ettei henkilö, jonka hallussa esineet ovat, päätöksen mukaisesti toimita asetta, aseen osaa, patruunoita tai erityisen vaarallisia ammuksia poliisin haltuun, ja toimenpide on välttämätön esineiden haltuun saamiseksi eikä haltuunotto siedä viivytystä.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu toimenpide edellyttää päällystöön kuuluvan poliisimiehen määräystä.

Perustelut:

Ehdotetun säännöksen taustalla on tarve turvata ampuma-aselaissa säädetty ampuma-aseiden väliaikaista haltuunottoa koskevan päätöksen täytäntöönpano. Jos on perusteltu syy epäillä, että ampuma-asetta, aseen osaa, patruunoita tai erityisen vaarallisia ammuksia käytetään väärin, taikka jos niitä koskevan luvan peruuttaminen on pantu vireille, poliisin on viipymättä tehtävä päätös esineiden ottamisesta väliaikaisesti poliisin haltuun ampuma-aselain 92 §:n 1 momentin nojalla. Saman pykälän 2 momentti velvoittaa poliisimiehen ottamaan mainitut esineet pois niiden haltijalta, jos niiden väärinkäytön vaara on ilmeinen. Haltuunottoa ei voida kaikissa tapauksissa toteuttaa voimassaolevan lainsäädännön mukaisesti. Ongelmallisia eivät ole tilanteet, joissa rikos on jo tapahtunut tai henkeä, terveyttä tai henkilökohtaista vapautta vaarantava tai huomattavaa omaisuus- tai ympäristövahinkoa aiheuttava teko tai tapahtuma on välittömästi uhkaamassa tai käynnissä. Sen sijaan ampuma-aselain 92 §:n mukaisen väliaikaista haltuunottoa koskevan päätöksen toimeenpanon turvaaminen ei ole mahdollista, elleivät poliisilain 2 luvun 6 § 1 momentin 1 kohdan tai pakkokeinolain 8 luvun 2 §:n mukaiset edellytykset täyty**.**

Poliisimiehellä olisi oikeus sisäänpääsyyn ja etsintään, joka kohdistuu rikoslain 24 luvun 11 §:ssä tarkoitettuihin kotirauhan piiriin kuuluviin tiloihin vain siinä tapauksessa, että haltuunottopäätös kohdistuu esineisiin, joiden käyttöön itsessään liittyy ihmisten henkeen ja terveyteen kohdistuvia riskejä. Edellytyksenä olisi lisäksi, että olisi syytä epäillä, ettei luvanhaltija noudata päätöstä ja haltuunotto ei siedä viivytystä. Vaatimus siitä, että haltuunotto ei siedä viivytystä, ilmentäisi etsinnän viimekätisyyttä harkittaessa haltuunottopäätöksen täytäntöönpanokeinoja. Sisäänpääsy ja etsintä säännöksessä tarkoitetuissa tiloissa tulisivat kyseeseen tilanteessa, jossa haltuunottopäätöksen yhteydessä tai sen jälkeen on todettu ampuma-aselain 92 §:ssä tarkoitettu ilmeinen vaara esineiden väärinkäytölle ja jossa olosuhteet lisäksi ovat sellaiset, että tilanteesta aiheutuvat henkeen ja terveyteen kohdistuvat riskit edellyttävät haltuunottopäätöksen välitöntä täytäntöönpanoa, koska täytäntöönpanon viivästymisen arvioidaan lisäävän henkeen ja terveyteen kohdistuvien riskien toteutumisen mahdollisuutta. Kiireellisen täytäntöönpanon tarpeen olemassaolo edellyttää tilanteen kokonaisharkintaa ja seikat voivat tulla poliisin tietoon monin eri tavoin. Tällainen tilanne voi olla käsillä esimerkiksi silloin kun väliaikaista haltuunottopäätöstä tehtäessä aseiden väärinkäytön vaara on todettu ilmeiseksi ja samalla poliisilla on tiedossa esimerkiksi päihteiden ongelmakäyttöä, aseiden hallussapidon kannalta merkittäviä sairauksia tai vaikeuksia yleisen elämänhallinnan kanssa. Haltuunoton kiireellisen täytäntöönpanon välttämättömyys voi liittyä myös muihin henkilöihin, esimerkiksi luvanhaltijan lähipiiriin kuuluvaa henkilöä koskeviin seikkoihin.

Säännöksessä annettaisiin poliisille oikeus sisäänpääsyyn ja etsintään haltuunottoa koskevan päätöksen turvaamiseksi. Vaikka ampuma-aselainsäädännössä on asetettu poliisille velvollisuus haltuunottopäätöksen kohteena olevien esineiden haltuunottoon, tulisi ennen ehdotettua sisäänpääsyyn ja etsintään oikeuttavan säännöksen mukaiseen turvaamistoimenpiteeseen ryhtymistä arvioida asiaa myös poliisitoimintaa yleisesti ohjaavien periaatteiden näkökulmasta. Kotirauhan suojaamaan tilaan pääseminen haltuunoton suorittamiseksi edellyttäisi päällystöön kuuluvan poliisimiehen määräystä. Kyse on perustuslaillisen suojan piiriin kuuluvasta kotirauhan suojaamasta tilasta. Olisi perusteltua, että poliisilain 1 lukuun sisältyvät periaatteet, jotka koskevat muun ohella perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien kunnioittamista, toimenpiteen oikeasuhtaisuutta sekä vähimmän haitan ja tarkoitussidonnaisuuden periaatetta, tulisivat tehtävän suorittajan lisäksi myös päällystöön kuuluvan poliisimiehen arvioitavaksi.

Poliisimiehellä olisi oikeus suorittaa etsintä vain säännöksessä mainitun haltuunottopäätöksen turvaamisen välttämättä edellyttämässä laajuudessa. Etsintämenettely tulisi rajata ja toimenpiteet kohdistaa ainoastaan tiloihin ja esineisiin, joissa haltuunottopäätöksen mukaisia

esineitä perustellusti voitaisiin olettaa säilytettävän. Välttämättömyysvaatimus edellyttäisi myös, että toimenpiteet tulisi päättää heti kun esineet on saatu poliisin haltuun. Välttämättömyyttä arvioitaessa tulisi ottaa huomioon, voidaanko haltuunottoa koskevan päätöksen kohteena olevalla esineellä itsenäisesti aiheuttaa uhkaa ihmisten hengelle ja terveydelle. Etsinnän toimittamisessa tulisi mahdollisuuksien mukaan pyrkiä toimimaan yhteistyössä tilan haltijan kanssa etsinnän kohdistamiseksi. Peruste etsinnän suorittamisen välttämättömyydelle sekä etsintämenettelyn rajoittaminen siten, että etsintä kohdistetaan vain haltuunottopäätöksen turvaamisen kannalta perusteltavissa oleviin kohteisiin ja että etsinnässä käytetään vain haltuunottopäätöksen turvaamisen edellyttämiä menetelmiä, tulisi ilmetä myös kotirauhan suojaamaan tilaan pääsemistä koskevasta päällystöön kuuluvan poliisimiehen määräyksestä.

Säätämisjärjestysarviointia:

Perusoikeuksien rajoittamisen sallittavuutta tulee arvioida paitsi yksittäisiin perusoikeussäännöksiin mahdollisesti sisältyvien lakivarausten kannalta myös perusoikeuksien rajoittamista koskevien yleisten oppien mukaisesti (PeVM 25/1994 vp). Rajoittamisen edellytykset koskevat ennen muuta vaatimusta säätää rajoituksesta lailla, rajoituksen tarkkarajaisuutta ja täsmällisyyttä, rajoittamisen perusteena olevien syiden hyväksyttävyyttä, suhteellisuusvaatimuksen täyttymistä perusoikeutta rajoitettaessa, rajoitukseen liittyvien oikeusturvajärjestelyjen riittävyyttä ja rajoituksen ristiriidattomuutta Suomen kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden kanssa (PeVL 5/1999 vp ja 67/2010 vp).

Perustuslain 10 §:n mukaan jokaisen yksityiselämä, kunnia ja kotirauha on turvattu ja kirjeen, puhelun sekä muun luottamuksellisen viestin salaisuus on loukkaamaton. Säännöksen lähtökohtana on, että yksilöllä on oikeus elää elämäänsä ilman viranomaisten tai muiden ulkopuolisten tahojen mielivaltaista tai aiheetonta puuttumista hänen yksityiselämäänsä. Perustuslain 10 §:n 3 momentin mukaan lailla voidaan säätää perusoikeuksien turvaamiseksi tai rikosten selvittämiseksi välttämättömistä kotirauhan piiriin ulottuvista toimenpiteistä. Perustuslaissa turvattu kotirauhan piiri kattaa lähtökohtaisesti kaikenlaiset pysyväisluonteiseen asumiseen käytetyt tilat (PeVL 16/2004 vp, s. 5/II). Perustuslaki turvaa jokaiselle oikeuden elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen. Ehdotetun sääntelyn taustalla on siten perustuslain 7 §:n 1 momenttiin palautuva perusoikeuksien turvaamistarkoitus.

Ehdotetun sääntelyn valtiosääntöoikeudellisen arvioinnin kannalta on merkityksellistä, voidaanko ampuma-aselain 92 §:n mukaisen väliaikaisen haltuunottopäätöksen täytäntöönpanon turvaamista pitää perustuslain 10 §:n 3 momentin tarkoittamassa mielessä välttämättömänä perusoikeuksien turvaamiseksi. Ampuma-aseiden haltuunottoa koskevan sääntelyn tarkoituksena on ennalta estävästi varmistaa, ettei ampuma-aseista aiheutuvia henkeen ja terveyteen kohdistuvia vaaratilanteita synny. Väliaikaisen haltuunottopäätöksen kohteena voi olla ampuma-ase, aseen osa, patruuna tai erityisen vaarallinen ammus. . Sääntelyllä pyrittäisiin turvaamaan perustuslain 7 §:ssä tarkoitettua jokaisen oikeutta elämään ja henkilökohtaiseen turvallisuuteen. Sääntelyssä olisi näin ollen perimmiltään kysymys perusoikeuksien turvaamisesta.

Ampuma-aselain muuttamista koskevan hallituksen esityksen (HE 106/2009 vp) valtiosääntöoikeudellisen arvioinnin yhteydessä PeV on lausunnossaan (PeVL 18/2010 vp) todennut ehdotukseen sisältyneen *kotirauhan piirin ulottuvan tarkastusta koskeneen 106 b §:*n osalta seuraavaa. "Ampuma-aseiden käyttöön liittyvien riskien vuoksi niiden hankinta ja hallussapito on luvanvaraista sekä säilyttäminen tarkoin säänneltyä. Tarkastusoikeuden ulottamisella yksityishenkilöiden aseiden säilytystiloihin pyritään varmistamaan ampuma-aseiden säännösten mukainen säilyttäminen, vähentämään ampuma-aseiden joutumista vääriin

käsiin ja pienentämään ihmisten henkeen ja terveyteen kohdistuvia riskejä. Ehdotetulle sääntelylle on siten perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävät perusteet." Yksityishenkilöt säilyttävät ampuma-aseitaan lähes poikkeuksetta kotonaan. PeV totesi lausunnossaan ehdotetun 106 b §:n osalta, että ampuma-aseen säilyttämisen tarkastus on kotirauhan piiriin ulottuvana toimenpiteenä valiokunnan mielestä sillä tavoin välttämätön perusoikeuksien, kuten oikeuden elämään ja turvallisuuteen, suojaamiseksi, kuten perustuslain 10 §:n 3 momentissa tarkoitetaan. Sääntelyn oikeasuhtaisuuden kannalta on merkityksellistä, että tarkastusoikeus ulottuu vain niihin tiloihin, joissa ampuma-aseita säilytetään. Voimassa olevassa ampuma-aselain 92 §:n mukaisessa aseen haltuunottoa koskevasta sääntelystä johtuva tarve esitetyssä tilanteessa puuttua viranomaistoimenpitein kotirauhan suojaan on lähtökohdaltaan erilainen. Tavoite on kuitenkin perustuslain 7 §:n 1 momentin mukainen elämään, henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen liittyvän oikeuden turvaaminen eli sama kuin PeV on lausunnossa 18/2010 vp katsonut hyväksyttäväksi. Pykäläehdotukseen sisältyvä välttämättömyysvaatimus ottaisi huomioon toimenpiteen tavoitteen saavuttamisen ja siihen käytettävän keinon suhteellisuusvaatimukseen.

Kokonaisuutena edellä esitetyillä perusteilla katsotaan, että lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisjärjestyksessä.

Sisäministeriön poliisiosasto esittää lopuksi vielä harkittavaksi vaihtoehtoista ratkaisumallia, jossa sisäänpääsystä ja etsinnästä säädettäisiin poliisilain sijaan ampuma-aselaissa lisäämällä tämän lain olemassa olevaan 97:ään uudet 1 ja 2 momenttia.

Vaihtoehtoinen ratkaisumalli:

97 § (uusi otsikko sekä 1 ja 2 momentti)

Sisäänpääsy ja etsintä ampuma-aseiden väliaikaista haltuunottoa koskevan päätöksen täytäntöönpanon turvaamiseksi

Poliisimiehellä on oikeus päästä kotirauhan piiriin kuuluviin tiloihin ja suorittaa siellä välttämättömässä laajuudessa etsintä ampuma-aselain (1/1998) 92 §:ssä tarkoitetun väliaikaista haltuunottoa koskevan päätöksen täytäntöönpanon turvaamiseksi ampuma-aseen, aseen osien, patruunoiden ja erityisen vaarallisten ammusten väliaikaisen haltuunoton, jos on syytä epäillä, ettei henkilö, jonka hallussa esineet ovat, päätöksen mukaisesti toimita asetta, aseen osaa, patruunoita tai erityisen vaarallisia ammuksia poliisin haltuun, toimenpide on välttämätön esineiden haltuun saamiseksi eikä haltuunotto siedä viivytystä.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu toimenpide edellyttää päällystöön kuuluvan poliisimiehen määräystä.

Oikeudesta päästä kotirauhan suojaamaan paikkaan muussa kuin 1 momentissa tarkoitetussa tapauksessa ampuma-aseen, aseen osan, patruunoiden tai erityisen vaarallisten ammusten haltuun ottamiseksi epäillyn rikoksen johdosta taikka vaarallisen teon tai tapahtuman estämiseksi säädetään pakkokeinolaissa ja poliisilaissa (872/2011).

Poliisitarkastaja Seppo Sivula